

дальнейшего исследования и совершенствования этой системы, путём применения приведённых рекомендаций.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Податковий кодекс України: станом на 15 серп. 2012 р. / Верховна Рада України. - Офіц. Вид. – К. : Парлам. Вид-во, 2012. – 350 с. - (Бібліотека офіційних видань).
2. Закон України «Про внесення змін до податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощення системи оподаткування, обліку та звітності» – Х.:Одіссей, 2011. – 32 с.
3. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>
4. Про державну підтримку малого підприємництва : Закон України від 19 жовтня 2000 р. № 2063 – III // Урядовий кур'єр. – 2000. – 22 листопада.
5. Верховна Рада України: [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. - Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>
6. Державна служба статистики України: [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Законодавство України. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>
8. Міністерство фінансів України: [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. - Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
9. Экономические новости: [Електронний ресурс] // Режим доступу:: <http://www.economic-ua.com/>
10. Гривнак Е. Упрощенная система налогообложения для юридических лиц / Е. Гривнак // Вестник налоговой службы. – 2012. – №1. – С. 60-63.
11. Коваль Л.П. Зміни у спрощеній системі оподаткування та їх вплив на фінансову безпеку малого бізнесу / Л.П. Коваль // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.1. – С. 244-249.
12. Комисова М. М., Долженкова К. А. Нововведения в Налоговом кодексе Украины для субъектов предпринимательской деятельности / М. М. Комисова, К. А. Долженкова// Економічний вісник Донбасу. – 2012. – №2. – С. 66-71.
13. Орлова В.О. Вплив спрощеної системи оподаткування на подальший розвиток малого бізнесу / В.О. Орлова // Сталій розвиток економіки. – 2012. – №3. – С. 78-81.
14. Юшко С.В. Спрощена система оподаткування фізичних осіб-підприємців: історія й перспективи застосування / С.В. Юшко // Фінанси України. – 2012. – №4. – С. 38-40.

УДК: 331.548(477):303.092.7

МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

В.В. Симиненко, М.О. Кримова

Резюме. У цьому дослідженні наведена сучасна, ефективна система професійної орієнтації, створена на основі дослідження передового, закордонного та вітчизняного досвіду в цій сфері. Виділені групи професійної орієнтації, введені критерії ефективності проведеної роботи.

Ключові слова: система професійної орієнтації, центр зайнятості.

Вступ. В умовах сучасної ринкової економіки, на ринку праці складаються несприятливі умови для реалізації професійних цілей індивіда. Трудонадлишкова кон'юнктура на ринку праці, високий рівень безробіття, загальна незадоволеність населення обраною професією, неефективна зайнятість населення та підвищення вимог до якості трудового потенціалу стали головними рисами сьогодення, а неефективна професійна орієнтація, яка не охоплює усієї траєкторії професійного становлення людини, лише погіршує це становище. Саме тому, створення нової, покращеної

системи професійного орієнтування, як головного інструменту впливу на професійне становлення і визначення, є дуже актуальною проблемою.

Проблема створення ефективної моделі професійної орієнтації у економічній літературі не є новою. Проблемам професійного орієнтування присвячені соціологічні, економічні і психологічні дослідження К.А. Абульханової-Славської, Ш.М. Бюллера, А.Д. Ганюшкіна, Є.О. Климова, Г.С. Костюка, І.С. Кона, О.А. Конопкіна, Т.В. Кудрявцева, М.С. Пряжнікова, В.М. Рибалко, Б.А. Федоришина, П.І. Шавіра, В.А. Ядова, М.Г. Ярошевського та інших.

Метою дослідницької роботи є створення сучасної, ефективної системи професійної орієнтації на основі дослідження передового, закордонного та вітчизняного досвіду в цій сфері.

Основна частина. Дослідження мотиваційних переваг української молоді при виборі професії та якості існуючої системи професійної орієнтації підкреслює її недостатню ефективність, епізодичність, та наявність чіткої тенденції стихійності в обранні школярами свого професійного майбутнього. Так лише 56,2% школярів обирають свою професію у відповідності з їх здібностями та схильностями. Більшість третини молоді по закінченню школи не визначаються зі своєю майбутньою професією. Така сама відсоткова доля не має достатнього уявлення щодо актуальності професії на ринку праці та змісту видів професійної діяльності (за даними опитування проведеного Донецьким обласним державним центром зайнятості у 2011 році).

Сьогодні Україна знаходиться на початковому етапі створення системи професійної орієнтації. В більшості випадків державна діяльність в цій сфері зводиться до короткострокових, невзаємопов'язаних заходів корегування професійного самовизначення та агітації молоді. Тому актуальним, в умовах що склались, є створення комплексної системи професійної орієнтації населення з такими головними рисами як: можливість всебічно впливати на всю траєкторію професійного життя і розвитку індивіда; тісний зв'язок цієї системи з такими соціальними інститутами, як галузь освіти та сім'я; сучасний підхід до професійної інформації та агітації за допомогою Інтернету, терміналів та мобільних станцій професійної орієнтації [1].

Ефективна профорієнтація людини повинна починатися ще з дитячого віку. Її поступовість, повномасштабність, не відокремленість від освіти, постійна присутність у житті є запорукою досягнення людиною поставлених трудових цілей, найвищої ступені професіоналізму, найбільш високої продуктивності праці і творчого потенціалу. Досягнення людиною вищого ступеня індивідуального розвитку (акме) є запорукою не тільки особистої, соціальної та професійної задоволеності індивіда, але і розвиненої економіки держави. Профорієнтація під час освіти є основною і найбільш тривалою, тому актуальним є пропозиція невід'ємності цих процесів, їх єдність є запорукою найшвидшого і найбільш ефективного професійного визначення індивіду.

Базуючись на існуючих дослідженнях в сфері професійної орієнтації, об'єкти, що підлягають впливу профорієнтаційної діяльності можна умовно розподілити на такі групи як: діти, що отримують дошкільну освіту, учні 1–4 класів, учні 5–9 класів, учні 10–11 класів, студенти, що отримують вищу освіту, працівники підприємств, особи, що займаються позашкільною освітою, самоосвітою та безробітні.

У відповідності до існуючої сьогодні в Україні концепції державної системи професійної орієнтації населення у сучасній системі професійної орієнтації виокремлюють такі структурні елементи як: професійне виховання, професійна інформація, професійна агітація, професійна діагностика, професійна консультація, професійний відбір, професійна адаптація [6].

Різні структурні елементи впливають на групи що підлягають професійній орієнтації по різному, тому для дієвої роботи слід використовувати певні, найбільш ефективні структурні елементи. Для перевірки правильності вибору елементів професійної орієнтації в роботі введено критерії ефективності для кожної групи, які виступають головним індикатором результатів професійно-орієнтаційної роботи.

Перший етап професійної орієнтації починається ще у дитинстві. Сім'я, як перший соціальний інститут, який починає впливати на формування особистості майбутнього фахівця зобов'язана з раннього віку грамотно організовувати середовище виховання дитини. Найбільш дієвими є такі методи, як надання первинної інформації про світ професій (ігрова форма), формування інтересу до процесу навчання, визначення первинних схильностей і здібностей індивіда.

Якщо дитина відвідує заклади шкільної освіти, то частина цієї відповідальності переноситься на сферу освіти. Докладна розмова, короткі тести, ігрові ситуації, в яких пояснюється характер і особистість дитини є дієвими методами профорієнтації. При визначенні інтересів дитини ефективними способами можуть бути тренінги та спеціалізовані дитячі табори, ознайомлення і часткове прилучення до сімейного бізнесу.

Важливою умовою ефективної дії усіх профорієнтаційних структурних елементів та методів буде постійна співпраця та двобічний зв'язок між такими соціальними інститутами, як сім'я та галузь освіти. Саме професійно-орієнтаційна робота, що впливає з двох боків буде найбільш дієвою, і дасть найкращі результати. *Критеріями ефективності* на цьому етапі є: бажання дитини вчитися та здобувати знання, сформовані пізнавальні навички, визначений тип мислення дитини.

Другий етап профорієнтації проходить при безпосередньому впливі сім'ї, галузі освіти, держави (в тому числі центру зайнятості) та соціально-культурного середовища. Саме їх діяльність за допомогою психолого-педагогічного впливу на свідомість і настрої учнів формує певні професійні, моральні, соціальні і суспільні цінності, які спонукають до свідомого і обґрунтованого вибору професії та виду подальшої діяльності.

Основними завданнями та методами професійного самовизначення учня у цей період повинні бути: проведення профорієнтаційних уроків, показ відеофільмів про професії, проведення інтерактивних ігор та вікторин про види професійної діяльності. Саме комплексний вплив всіх соціальних інститутів та методів професійної орієнтації сформує у учня початкових класів міцний фундамент подальшого професійного життя. *Критеріями ефективності* та результатами вдалої та ефективної роботи є: проінформованість щодо професій та шляхів їх отримання, позашкільна та самоосвіта пов'язана з видом діяльності, що викликала зацікавленість.

Система професійної орієнтації

Мета професійної орієнтації - підготовка індивідів до обґрунтованого, усвідомленого і самостійного вибору професії, що задовольняє як особисті інтереси, так і суспільні потреби, надання підтримки в процесі освіти, самовизначення і зміни фаху.

Завдання професійної орієнтації – допомога індивіду у виборі видів і форм професійної підготовки, у подоланні труднощів у професійному навчанні та визначенні; ознайомлення та допомога у виборі професії; надання інформації про потреби в кадрах, умови праці, заробітну плату, можливості підвищення кваліфікації; консультування та допомога у вирішенні особистих і соціальних проблем та інше.

Позашкільна і самоосвіта

Елементи:

Профвиховання, профінформація.

Методи:

- виявлення нових здібностей, схильностей та навичок,
- діагностика та вдосконалення наявних навичок;
- вплив на прийняття рішення о дошкільній чи самоосвіті;
- розвиток вмій потрібних для певної професії.

Дошкільна освіта

Елементи:

Профвиховання, профінформація.

Методи:

- надання інформації про світ професії;
- формування інтересу до процесу навчання;
- визначення первинних схильностей і здібностей індивіда.

1-4 класи

Елементи:

Профвиховання, профінформація, профагітація.

Методи:

- проведення профорієнтаційних уроків;
- показ відеофільмів про професії;
- проведення інтерактивних ігор та вікторин про професії.

5-9 класи

Елементи:

Профдіагностика, профконсультування, профінформація, профагітація, профвиховання.

Методи:

- проведення «уроків реального життя»;
- написання тестів на визначення темпераменту, схильностей, інтересів;
- введення практичних занять з майбутніх видів професії;
- відвідування підприємств, спостереження, виконання найпростіших завдань;
- надання безкоштовних консультацій.

сім'я, галузь освіти, роботодавець, держава (центр зайнятості), соціально-культурне середовище.

сім'я, галузь освіти.

сім'я, галузь освіти, держава (в тому числі центр зайнятості), соціально-культурне середовище.

галузь освіти, держава (центр зайнятості), соціально-культурне середовище, сім'я.

роботодавець, держава (центр зайнятості), соціальне середовище.

галузь освіти, держава (центр зайнятості), культурне середовище.

Післядипломна освіта

Елементи:

Профвідбір, профконсультування, профінформація, профадаптація.

Методи:

- проведення різноманітних програм додаткової професійної освіти з урахуванням індивідуальних освітніх запитів, потреб регіонального ринку праці;
- адаптація, забезпечення мобільності, підвищення конкурентоспроможності, сприяння фахівцям у кар'єрному зростанні.

Вища освіта

Елементи:

Профвідбір, профконсультування, профінформація, профагітація, профвиховання, профадаптація.

Методи:

- адаптація студентів;
- проведення лекцій з планування кар'єри;
- корегування професійного вибору;
- проведення інформаційних днів з роботодавцями;
- впровадження системи стажувань на підприємстві.

10-11 класи

Елементи:

Профвідбір, профдіагностика, профконсультування, профінформація, профагітація, профвиховання.

Методи:

- проведення інформаційних зустрічей з представниками ВНЗ, роботодавцями, робітниками центрів зайнятості;
- проведення ярмарок професій;
- проведення особистих консультацій;
- впровадження спеціалізованої освіти;
- професійна практика;
- організація поїздок до ВНЗ.

Підприємство

Елементи:

Профадаптація, профінформація, профконсультування, профвідбір.

Методи:

- підвищення кваліфікації кадрів на підприємстві;
- надання професійних консультацій для працівників підприємства;
- розвиток корпоративної культури.

Рис. 1 Система професійної орієнтації

Головним об'єктом *третього етапу* професійно-орієнтаційної роботи є учні 5-9 класу. Саме у цей час індивід в рамках запропонованої системи повинен отримати найбільшу кількість інформації щодо професій, шляхів їх отримання, освіти та напряму професійного життя. На цьому етапі індивід робить свій перший вибір між подальшою освітою і трудовим життям. Головним завданням професійної орієнтації є те, щоб цей вибір був свідомим та обґрунтованим. Основними соціальними інститутами, які повинні формувати професійні погляди є: галузь освіти, держава (центр зайнятості) та сім'я. За допомогою професійної діагностики, професійного консультування та підтримки центру зайнятості, освітня система стає основним інструментом формування професійної свідомості молоді.

За допомогою таких методів як, проведення «урокив реального життя», написання низки тестів на визначення темпераменту, схильностей, інтересів, введення практичних занять з майбутніх видів професій, відвідування підприємств, спостереження за роботою, виконання найпростіших завдань, надання безкоштовних групових та індивідуальних консультацій, та комплексного впливу всіх соціальних інститутів сформується міцний фундамент подальшого професійного життя учнів. Важливим методом є ігрова форма пізнання: ділові ігри, профорієнтаційні ігри, ігри-занурення, ігри-подорожі. Дані форми роботи дозволяють учням більш поглиблено вивчити світ професій, уявити себе в цьому світі та образі.

Обґрунтоване первинне професійне самовизначення, достатня ступінь самопізнання, повна інформованість про всі види професій, та шляхи їх отримання, свідомий вибір між подальшою освітою і початком трудової діяльності є основними *критеріями ефективної* професійно-орієнтаційної роботи.

Четвертий етап професійної орієнтації спрямований на учнів 10-11 класів. Цей етап є другою ланкою вибору учнем між навчанням у ВНЗ та початком трудової діяльності. Головним завданням соціальних інститутів, які повинні впливати на цей вибір (система освіти, держава (центр зайнятості), соціально-культурне середовище та сім'я), є допомога у виборі, чи спрямування траєкторії професійного життя учня. В системі профорієнтаційної роботи цей етап є досить відповідальним і спрямований на сприяння старшокласникам у їх професійному самовизначенні. В цей період більш масштабно розгортається консультаційна діяльність серед учнів та їх батьків.

Використовуються різні форми роботи з учнями старшої ступені: консультації з питань вибору профілю навчання; інформування про засоби отримання бажаної освіти, професійні вимоги, оплату праці; проведення інформаційних зустрічей з представниками ВНЗ, роботодавцями, робітниками центрів зайнятості; проведення ярмарок професій та особистих консультацій з метою професійного самовизначення та коригування професійно-освітньої траєкторії; проведення тестування та медичного огляду з метою виявлення професійної придатності; впровадження спеціалізованої освіти, професійної практики, організації поїздок до ВНЗ тощо.

Критеріями ефективності на цьому етапі будуть: обґрунтований вибір професії та ВНЗ; упевненість у соціальній значущості праці; висока ступінь самопізнання; наявність обґрунтованого професійного плану.

П'ятий етап професійної орієнтації спрямований на студентів ВНЗ. Основною метою професійної орієнтації цього етапу є спрямування та підтримка студентських дій і ініціатив, а також перенаправлення та підтримка студентів що відчувають невпевненість у обраній спеціальності чи ВНЗ. Соціальні інститути, що будуть впливати на майбутнього спеціаліста, будуть такими ж, що і на інших етапах освіти. Основними методами на цьому етапі будуть: адаптація студентів, проведення лекцій з побудови та планування кар'єри, підвищення мотивації студентів до навчального процесу, коригування професійного вибору, проведення інформаційних днів з роботодавцями, впровадження системи стажувань на підприємстві.

Критеріями ефективності на цьому етапі є: висока успішність і зацікавленість навчальним процесом; обґрунтований вибір майбутньої професії; розвинені професійні навички необхідні для майбутньої професії; розроблена стратегія професійного життя, високий ступінь задоволеності обраною професією.

На шостому, післядипломному етапі професійної підготовки повинна відбутися зміна змісту профорієнтаційної діяльності у зв'язку з переходом на зрівняно вищу професійну освіту. Необхідно створити оптимальну систему післядипломної освіти, орієнтовану на надання фахівцям різноманіття програм додаткової професійної освіти з урахуванням індивідуальних освітніх запитів, потреб регіонального ринку праці. Післядипломна освіта повинна бути спеціалізованим вдосконаленням освіти та професійної підготовки індивіда шляхом поглиблення, розширення і оновлення його професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі отриманого раніше кваліфікаційного рівня і практичного досвіду. Основними завданнями будуть підвищення мотивації, корегування та підтримка у здобуванні нових знань, професій та навичок у молодих фахівців.

На цьому етапі, соціальними інститутами, що будуть впливати на індивіда будуть: галузь освіти; держава (центр зайнятості); соціально-культурне середовище. Особливістю є те, що майже відсутній вплив сім'ї. Основними методами професійно-орієнтаційної роботи будуть: надання різноманіття програм додаткової професійної освіти з урахуванням індивідуальних освітніх запитів, потреб регіонального ринку праці; забезпечення мобільності, підвищення конкурентоспроможності, сприяння фахівцям у кар'єрному рості.

Критеріями ефективності на цьому етапі є: вдосконаленні професійні знання, вміння і навички; перекваліфіковані спеціалісти, які спочатку обрали невірну траєкторію свого професійного життя; високий рівень конкурентоспроможності та висока ступінь віддачі від інвестицій в людський капітал.

Наступні два етапи професійної орієнтації індивіда, а саме професійна орієнтація на підприємстві та під час позашкільної та самоосвіти, є незалежними. Людина може за своїм бажанням потрапити на них улюбий час свого професійного життя.

Етап професійного розвитку працівників підприємства являє собою систему взаємопов'язаних дій, елементами якої є вироблення стратегії, прогнозування та планування потреби в кадрах тієї або іншої кваліфікації, управління кар'єрою і професійним ростом; організація процесу адаптації, навчання, тренінгу, формування організаційної культури [7].

Роботодавець, держава (центр зайнятості) та соціально-культурне середовище мають найбільший вплив на індивіда під час професійної орієнтації на підприємстві. Основними структурними елементами цього етапу будуть професійна адаптація та професійний відбір. Такі методи, як проведення семінарів та тренінгів для підвищення професіоналізму і навичок; впровадження "першого дня співробітника", організація екскурсій по підприємству, розвиток корпоративної культури, індивідуальні консультації робітників, наставництво, проведення тестування, співбесіди та медичного оглядову з метою виявлення професійної придатності, будуть дієвими на підприємстві для досягнення поставленої мети.

Критеріями ефективності професійної орієнтації працівників на підприємстві є: досягнення робітником вищого ступеня (акме) індивідуального та професійного розвитку; підвищення продуктивності праці; зменшення плинності кадрів.

Етап позашкільної та самоосвіти може впливати на індивіда на будь-якому етапі його професійного життя, в залежності від його бажання до отримання нових чи вдосконалення наявних навичок та здібностей. В залежності від етапу професійного життя індивіда на нього можуть впливати такі соціальні інститути, як: сім'я, галузь

освіти, держава (в тому числі центр зайнятості), соціально-культурне середовище чи роботодавець [8].

На різних стадіях професійного життя індивіда завдання професійної орієнтації під час позашкільної і самоосвіти будуть різними: у дошкільному віці – розвинення первинних здібностей та навичок дітей; під час здобуття освіти – допомога у оволодінні необхідними якостями та вміннями для майбутньої професії; у віці активної трудової діяльності – підвищення конкурентоспроможності та допомога у досягненні високих показників індивідуального розвитку.

Виявлення нових здібностей, схильностей та навичок, діагностика та вдосконалення наявних, вплив на прийняття рішення о дошкільній чи самоосвіті, розвиток вмінь які потрібні для певної професії є дієвими методами професійної орієнтації індивіда під час дошкільної чи самоосвіти. *Критеріями ефективності є:* вдосконалені здібності та схильності індивіда; підвищена конкурентоспроможність; здобуті навички, необхідні для певної професії.

Окрім певних дій під час основних етапів профорієнтації, держава, в особі центру зайнятості, з метою підвищення впливу професійно-орієнтаційної роботи повинна здійснити наступні дії: постійно оновлювати і створювати нові презентації і відео для терміналів і мобільних центрів профорієнтації; створювати і просувати додатки з профорієнтації заснованих на системі Android, Symbian і iOS; створити інформаційний сайт з державними рейтингами ВНЗ, ПТУ, шкіл та інших навчальних закладів; створити мережу, як державних, так і приватних контор, що надають консультації з профорієнтації. Крім того, основним завданням центру зайнятості є інтеграція професійної орієнтації у мережу Інтернет. Це обґрунтовується й показниками, які були здобуті в ході соціологічного дослідження проведеного Донецьким державним центром зайнятості, на основі якої визначено, що Інтернет є головним джерелом отримання інформації про світ професій для молоді.

Висновки. Таким чином зважено-побудована система професійної орієнтації, що базується на основі поступового використання широкого кола методів та засобів впливу на професійне самовизначення та становлення особистості є запорукою не лише високого рівня його конкурентоспроможності на ринку праці та задоволеності професією, а й дозволяє підвищити загальні показники економічного та соціального розвитку країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Верховна Рада України [Електронний ресурс]: <http://portal.rada.gov.ua>
2. Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс]: <http://www.dcz.gov.ua>
3. Закон про зайнятість населення України [Електронний ресурс]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/803-12>
4. Закон про освіту України [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
5. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]: <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Постанова про Концепцію державної системи професійної орієнтації населення [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/48-94-%D0%BF>
7. Профориентация и профессиональное развитие работников на предприятии [Електронний ресурс]: <http://be5.biz/ekonomika/t003/75.htm>
8. Современная система внешкольного образования в Украине [Електронний ресурс]: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vird/2010_12/6.pdf